

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้านการผลิตและการแปรรูปทางการเกษตร ในจังหวัดลำปาง มีวัตถุประสงค์ วิจัยการดำเนินการวิจัยและผลการวิจัยดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะการมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้านการผลิตและการแปรรูปทางการเกษตรในจังหวัดลำปาง
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะส่วนบุคคล ปัจจัยทางเศรษฐกิจ สังคมและจิตวิทยาของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มด้านการผลิตและการแปรรูปทางการเกษตร
3. เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการดำเนินงานของกิจกรรมต่างๆของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้านการผลิตและการแปรรูปทางการเกษตรตามความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่ม

วิธีดำเนินการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดลำปาง จำนวน 62 กลุ่ม แยกเป็นกลุ่มการผลิต 30 กลุ่ม กลุ่มการแปรรูป 32 กลุ่ม โดยใช้สมาชิกกลุ่มละ 5 คน จะได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มการผลิต 150 คน กลุ่มการแปรรูป 160 คน ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 310 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ โดยแบ่งแบบสัมภาษณ์เป็น 4 ตอน คือ ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพพื้นฐานทั่วไปเกี่ยวกับลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจและสังคม ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยทางจิตวิทยา ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และ ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่ม แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ซึ่งประกอบด้วยสถิติเชิงพรรณนา เพื่ออธิบายข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะพื้นฐาน โดยทั่วไป และสถิติที่วิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตามใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน สามารถสรุปได้ดังนี้

1. ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคมและจิตวิทยาของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

จากการศึกษา พบว่า สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 56.45 โดยมีอายุเฉลี่ย 51.17 ปี ส่วนใหญ่ร้อยละ 62.58 จบการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 และร้อยละ 67.74 ของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนไม่มีตำแหน่งทางสังคม มีรายได้รวมของสมาชิกเฉลี่ย 58,058.77 บาท ต่อปีและมีจำนวนแรงงานในครัวเรือนเฉลี่ย 3.22 คน มีขนาดพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 6.97 ไร่ ได้รับการฝึกอบรมเฉลี่ย 5.07 ครั้งต่อปี ในส่วนของความต้องการเกียรติและชื่อเสียงของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอยู่ในระดับไม่แน่ใจ (ค่าเฉลี่ย 3.16) ความต้องการพวกพ้องของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอยู่ในระดับ ไม่เห็นด้วย (ค่าเฉลี่ย 2.44) และทัศนคติที่มีต่อผู้นำและคณะกรรมการกลุ่มของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอยู่ในระดับ เห็นด้วย (ค่าเฉลี่ย 3.95)

2. ข้อมูลเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

จากการศึกษา พบว่า การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ซึ่ง ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการวางแผนอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.41) การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.36) การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์อยู่ในระดับมาก(ค่าเฉลี่ย 2.51) และการมีส่วนร่วมในการประเมินผลอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 2.60) โดยภาพรวมแล้วการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 2.47)

3. การวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม(การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน)

ประเด็นที่ 1 การวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับการมีส่วนร่วมในการวางแผนของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

จากผลการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน สามารถสรุปได้ว่ามีตัวแปร 4 ตัว คือ ความต้องการเกียรติและชื่อเสียง ความต้องการพวกพ้อง ทัศนคติที่มีต่อผู้นำและคณะกรรมการกลุ่ม และตำแหน่งทางสังคม มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการมีส่วนร่วมในการวางแผนของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

ประเด็นที่ 2 การวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

จากการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน สามารถสรุปได้ว่ามีตัวแปร 3 ตัว คือ ความต้องการเกียรติและชื่อเสียง ความต้องการพวกพ้อง และรายได้รวมของสมาชิก มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

ประเด็นที่ 3 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

จากการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน สามารถสรุปได้ว่ามีตัวแปร 6 ตัว คือ ความต้องการเกียรติและชื่อเสียง ทักษะคติที่มีต่อผู้นำและคณะกรรมการกลุ่ม รายได้รวมของสมาชิก การศึกษา อายุ จำนวนแรงงานในครัวเรือน มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

ประเด็นที่ 4 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับการมีส่วนร่วมในการประเมินผลของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

จากการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน สามารถสรุปได้ว่ามีตัวแปร 2 ตัว คือ ความต้องการเกียรติและชื่อเสียง จำนวนแรงงานในครัวเรือน มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการมีส่วนร่วมในการประเมินผลของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

ประเด็นที่ 5 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับผลรวมของการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

จากการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน สามารถสรุปได้ว่ามีตัวแปร 4 ตัว คือ ความต้องการเกียรติและชื่อเสียง ความต้องการพวกพ้อง ทักษะคติที่มีต่อผู้นำและคณะกรรมการกลุ่ม รายได้รวมของครอบครัว มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับผลรวมของการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

4. การพิสูจน์สมมติฐาน

จากผลการวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม(การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน) โดยวิธีการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน พบว่า มีตัวแปรอิสระมากกว่า 1 ตัวแปร ที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนแยกเป็น 5 ประเด็น ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการวางแผน มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับ ความต้องการเกียรติและชื่อเสียง ความต้องการพวกพ้อง ทักษะคติที่มีต่อผู้นำและคณะกรรมการและตำแหน่งทางสังคม

2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับ ความต้องการเกียรติและชื่อเสียง ความต้องการพวกพ้องและรายได้รวมของสมาชิก

3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับ ความต้องการเกียรติและชื่อเสียง ทักษะคติที่มีต่อผู้นำและคณะกรรมการกลุ่ม รายได้รวมของสมาชิก การศึกษา อายุและจำนวนแรงงานในครัวเรือน

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับ ความต้องการด้านเกียรติและชื่อเสียงและจำนวนแรงงานในครัวเรือน

5. ผลรวมของการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่ม มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กับ ความต้องการด้านเกียรติและชื่อเสียง ความต้องการพวกพ้อง ทักษะคติที่มีต่อผู้นำและ คณะกรรมการกลุ่มและรายได้รวมของสมาชิก

จึงพิสูจน์สมมติฐานได้ว่า มีปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ด้านการผลิตและการแปรรูปทางการเกษตรในจังหวัดลำปาง

5. ผลการวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในการ ดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

จากการศึกษาพบว่า ปัญหาและอุปสรรคของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน มีดังนี้ คือ กลุ่ม วิสาหกิจชุมชนขาดเงินทุนหมุนเวียนในการทำกิจกรรม ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น รวมไปถึงเครื่องจักร และอุปกรณ์ที่มีราคาแพงทำให้ได้ผลตอบแทนน้อย ทั้งยังขาดความรู้ด้านการผลิตและการแปรรูปที่ใช้ ทักษะสูง และสมาชิกในกลุ่มส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ

ทั้งนี้ สมาชิกกลุ่มได้ให้ข้อเสนอแนะว่า รัฐบาลควมสนับสนุนเงินทุนหมุนเวียนให้แก่กลุ่ม รวมไปถึงการให้ความรู้และฝึกอบรมในด้านการตลาด การบริหารจัดการกลุ่ม การผลิตและการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร จากผู้เชี่ยวชาญและผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำธุรกิจ นอกจากนี้ควร ส่งเสริมให้เยาวชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มให้มากขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้านการผลิตและการแปรรูปทางการเกษตรในจังหวัดลำปาง มีวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่าง ลักษณะพื้นฐานส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคมและจิตวิทยา กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้านการผลิตและการแปรรูปทางการเกษตรในจังหวัดลำปาง ตลอดจนศึกษาถึงปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ซึ่งผลการวิจัยปรากฏดังนี้

ข้อมูลด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จากการศึกษาทั้ง 4 ประเด็น ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการวางแผน จากการศึกษาแสดงให้เห็นว่า สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง โดยสมาชิกจะมีส่วนร่วมในการพิจารณาแบ่งปันผลประโยชน์ให้กับสมาชิกกลุ่มเฉลี่ย มากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ สมาชิกส่วนใหญ่เข้าร่วมกลุ่มเพราะมุ่งหวังที่จะได้รับประโยชน์ ไม่ว่าจะเป็นเงินปันผลที่จะได้รวมไปถึงกับการช่วยเหลือจากเพื่อนสมาชิกในกลุ่มเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของตัวเอง ส่วนประเด็นคำถามที่สมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วมในการวางแผนเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การมีส่วนร่วมในการกำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการกลุ่ม เพราะสมาชิกกลุ่มอาจยังมีความเกรงใจ ไม่กล้าแสดงความคิดเห็นมากเกินไป เนื่องจากคณะกรรมการส่วนใหญ่เคยเป็นผู้มีตำแหน่งทางสังคมมาก่อนหรือกำลังดำรงตำแหน่งอยู่ในปัจจุบัน เช่น ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ทั้งสังคมในชนบทมักเป็นความสัมพันธ์กันอย่างเครือญาติ สมาชิกกลุ่มจึงหลีกเลี่ยงที่จะแสดงบทบาทที่ตัวเองมีสิทธิอย่างเต็มที่ เพื่อรักษาความสัมพันธ์อันดีเอาไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของบุญทัน(2543) ศึกษาเรื่อง บทบาทองค์กรธุรกิจชุมชนในงานสนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมชนบท: กรณีศึกษาองค์กรธุรกิจชุมชนของศูนย์พัฒนาหมู่บ้านชนบทผสมผสานนางรอง อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่า สมาชิกมีส่วนร่วมในการดำเนินงานสหกรณ์ในด้านการวางแผน อยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากสมาชิกเข้าใจว่าเมื่อตนเองเลือกตั้งคณะกรรมการดำเนินงานสหกรณ์ฯ ซึ่งมีการเลือกตั้งทุกปีในวันประชุมสามัญประจำปีแล้ว คณะกรรมการจะต้องดำเนินการแทบทุกเรื่องตนเองเป็นเพียงสมาชิกที่ถือหุ้นอยู่และเข้าร่วมประชุมในกรณีฉุกเฉินบางครั้งเท่านั้น

2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน จากการศึกษาแสดงให้เห็นว่า สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีส่วนร่วมในระดับปานกลาง โดยสมาชิกจะมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร/ประชาสัมพันธ์สินค้าของกลุ่มเฉลี่ย มากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะสมาชิกกลุ่มที่เข้าร่วมกิจกรรม เมื่อพบปะกับคนที่รู้จัก รวมไปถึงญาติมิตรและคนในครอบครัว ก็จะบอกกล่าวถึงสินค้าของกลุ่มตัวเองให้คนอื่นๆทราบเพื่อประชาสัมพันธ์สินค้าของตัวเองให้เป็นที่รู้จักของคนในชุมชนและต่างถิ่น ได้ทราบ เพื่อขยายตลาดสินค้าของกลุ่มให้มากขึ้น ในส่วนประเด็นคำถามที่สมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วมในการดำเนินงานเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การมีส่วนร่วมในการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ในการดำเนินงานของกลุ่ม เนื่องจาก กลุ่มสามารถนำเงินที่ได้จากหุ้นและกำไรที่ได้ ไปจัดซื้ออุปกรณ์ไว้ใช้ปันของกลุ่มอยู่แล้วสมาชิกจะไม่จำเป็นต้องนำอุปกรณ์ส่วนตัวมาใช้ในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเช่นเดียวกับ เบญจวรรณ(2541) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของสมาชิกในกิจกรรมกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า สมาชิกมีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจของกลุ่มอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เนื่องจากมีสมาชิกบางส่วนเท่านั้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินธุรกิจของกลุ่ม อาจเป็นเพราะธุรกิจของกลุ่มยังให้ผลตอบแทนน้อย

3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ จากการศึกษาแสดงให้เห็นว่า สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีส่วนร่วมในระดับมาก โดยสมาชิกจะมีส่วนร่วมรับผลประโยชน์ในแง่ที่ทำให้มีอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัวเฉลี่ยมากที่สุด อาจเป็นเพราะสมาชิกที่เข้าร่วมกลุ่มต้องการมีอาชีพเสริมเพื่อต้องการรายได้ซึ่งเป็นเงินส่วนแบ่งหรือเงินปันผลมาจุนเจือครอบครัวซึ่งเป็นการรายได้อีกทางหนึ่งเพื่อแบ่งเบาภาระของคนในครอบครัว ในส่วนประเด็นคำถามที่สมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วมในผลประโยชน์เฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การมีส่วนร่วมรับประโยชน์จากกลุ่มในแง่ที่สมาชิกในครอบครัวได้เข้ามาทำงานในกลุ่ม เพราะ คนในครอบครัวของสมาชิกกลุ่มมักมีงานประจำต้องรับผิดชอบอยู่แล้ว จึงมีเวลาเข้าร่วมในกิจกรรมกลุ่มวิสาหกิจชุมชน แตกต่างจากสมาชิกกลุ่มที่ส่วนใหญ่มีอายุมากแล้วและไม่ต้องทำงานประจำจึงมีเวลาว่างเข้ามาทำกิจกรรมภายในกลุ่มเพื่อการใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ทั้งยังสามารถหารายได้เสริมให้แก่ครอบครัวสอดคล้องกับรัชช(2549) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการชลประทาน โครงการชลประทานแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า เกษตรกรมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์จากการจัดสรรน้ำชลประทาน โครงการชลประทานแม่แตง ในระดับมาก ทั้งนี้เพราะเกษตรกรได้รับการจัดสรรน้ำอย่างเท่าเทียมและเพียงพอในทุกฤดูกาล

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล จากการศึกษาแสดงให้เห็นว่า สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีส่วนร่วมในระดับมาก โดยสมาชิกจะมีส่วนร่วมในการประเมินผลการปฏิบัติงานของสมาชิกภายในกลุ่มเฉลี่ยมากที่สุด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ สมาชิกในกลุ่มเป็นคนในชุมชนเดียวกัน บางคนเป็นเพื่อนบ้านหรือเพื่อนสนิทกันมานานจึงกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของเพื่อสมาชิกในกลุ่มได้โดยไม่กลัวความขัดแย้ง ทั้งนี้เพราะทุกคนมีความผูกพันกันมานาน ส่วนประเด็นคำถามที่สมาชิกกลุ่มมีส่วนร่วมในการประเมินผลน้อยที่สุด คือ การมีส่วนร่วมในการประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้นำและคณะกรรมการกลุ่ม เพราะ สมาชิกมีความเกรงใจต่อผู้นำและคณะกรรมการกลุ่ม เพราะสมาชิกบางคนคิดว่าผู้นำและคณะกรรมการมีงานที่ต้องรับผิดชอบมากกว่าสมาชิกอยู่แล้วทั้งยังต้องเสียเวลาส่วนตัวเพื่องานในกลุ่มและผู้นำและคณะกรรมการกลุ่มบางคนเป็นคนที่มึนบทบาทสำคัญในชุมชนมากพอสมควร สมาชิกจึงมักเลือกความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้นำและคณะกรรมการกลุ่มมากกว่า ซึ่งสอดคล้องกับวิรัช(2542) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชนของชาวบ้านในโครงการชุมชนรักป่า ตำบลแม่जार อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลในระดับมาก แต่จะเป็นทางอ้อม คือ ช่วยสอดคล้องดูแลความเป็นไปของโครงการมากกว่า แต่ในบางครั้งการประชุมกลุ่มชาวบ้านและคณะกรรมการหมู่บ้านก็จะมีกรหยิบยกเอาประเด็นปัญหาและอุปสรรคที่มีผลต่อความสำเร็จของโครงการมาพิจารณาด้วย

ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่สำคัญมีด้วยกัน 8 ปัจจัย คือ

1. ความต้องการเกียรติและชื่อเสียง จากการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ความต้องการเกียรติและชื่อเสียงของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนใน 5 ประเด็น คือ การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมในการประเมินผล และผลรวมของการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน นั่นคือ สมาชิกที่มีความต้องการเกียรติและชื่อเสียงมากจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มมากกว่าสมาชิกที่มีความต้องการเกียรติและชื่อเสียงน้อย ซึ่งเป็นเพราะมนุษย์ทุกคนอยากเป็นคนสำคัญ อยากได้รับการยกย่องและนับถือจากสังคมที่ตัวเองอาศัยอยู่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย สุจินต์ (2527) พบว่า ความต้องการเกียรติและชื่อเสียงมีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาหมู่บ้าน เช่นเดียวกับ สุริย์พร(2536) ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในกิจกรรมกลุ่มผู้เลี้ยงโคเนื้อ จังหวัดนครสวรรค์ พบว่า เกษตรกรที่มีความต้องการเกียรติและชื่อเสียงมากจะเข้าร่วมในกิจกรรมกลุ่มมากกว่าเกษตรกรที่มีความต้องการเกียรติและชื่อเสียงน้อย ทั้งนี้เพราะมนุษย์ทุกคนอยากให้คนอื่นหรือสังคมเชิดชูสรรเสริญ เกิดความภาคภูมิใจ ความมีศักดิ์ศรี ดังนั้น จึงผลักดันให้เกิดพฤติกรรมในการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม ซึ่งคนถือว่าจะส่งผลให้ได้รับเกียรติและชื่อเสียงมากขึ้น

2. ความต้องการพวกพ้อง จากการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ความต้องการพวกพ้องของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีความสัมพันธ์เชิงลบกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนใน 3 ประเด็นด้วยกันคือ การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และผลรวมของการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน นั่นคือ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีความต้องการพวกพ้องน้อย จะเข้ามีส่วนร่วมในกลุ่มมากกว่าผู้ที่มีความต้องการพวกพ้องมาก ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของบารมี(2541) เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการประมงหมู่บ้าน อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ความต้องการพวกพ้องเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ในทางลบกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงฯ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกลุ่มที่มีพวกพ้องมากอาจจะใช้เวลาว่างในการพบปะสังสรรค์กับเพื่อนฝูงนอกหมู่บ้านมากกว่าที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการฯ เช่นเดียวกับ เจ็ดหล้า(2521) พบว่า ผู้ที่ได้เข้ากลุ่มแล้วความต้องการพวกพ้องจะลดลง ซึ่งกล่าวได้ว่าแม้ผู้เข้าร่วมจะมีความต้องการพวกพ้องมากกว่าผู้ไม่เข้าร่วม แต่เมื่อเขาได้เข้าร่วมระยะหนึ่งแล้ว ความต้องการเหล่านี้ จะได้รับการตอบสนองระดับหนึ่ง

3. ทศนคติที่มีต่อผู้นำและคณะกรรมการกลุ่ม จากการศึกษาแสดงให้เห็นว่า ทศนคติที่มีต่อผู้นำและคณะกรรมการกลุ่มของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของ

สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนใน 3 ประเด็น คือ การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์และผลรวมของการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน นั่นคือ สมาชิกที่มีทัศนคติที่ดีต่อผู้นำและคณะกรรมการกลุ่มจะมีส่วนร่วมมากกว่าสมาชิกที่มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อผู้นำและคณะกรรมการกลุ่ม กล่าวคือ ถ้าผู้นำและคณะกรรมการมีความรู้ ความสามารถ ซื่อสัตย์ และสร้างผลประโยชน์ให้แก่สมาชิกทำให้สมาชิกมีความมั่นใจในกลุ่ม จะทำให้สมาชิกมีส่วนร่วมมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ เบญจวรรณ(2541) เรื่อง การมีส่วนร่วมของสมาชิกในกิจกรรมกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรอำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การสร้างความศรัทธาและความน่าเชื่อถือของกรรมการกลุ่มเพื่อให้สมาชิกมีทัศนคติที่ดีต่อคณะกรรมการกลุ่มมีความสำคัญต่อการนำสมาชิกเข้ามาร่วมทำกิจกรรมต่างๆของกลุ่ม

4. รายได้รวมของสมาชิก จากการศึกษาแสดงให้เห็นว่า รายได้รวมของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ใน 3 ประเด็น คือ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และผลรวมของการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน นั่นคือ สมาชิกกลุ่มที่มีความต้องการรายได้มากจะมีส่วนร่วมมากกว่าสมาชิกที่มีความต้องการรายได้น้อย เพราะ การประกอบอาชีพในปัจจุบันยังไม่พอกับค่าใช้จ่ายในครอบครัว จึงต้องหารายได้ให้มากขึ้น เพื่อจุนเจือครอบครัว สอดคล้องกับ ประจัน(2545) เรื่อง การมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการจัดการป่าชุมชนในเขตพื้นที่ปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ชาวบ้านที่มีรายได้มากจะมีส่วนร่วมมากกว่าชาวบ้านที่มีรายได้น้อย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะชาวบ้านที่มีรายได้มากแล้ว มีเงินสำหรับเป็นค่าใช้จ่าย ค่าอาหาร สำหรับดำรงชีวิตประจำวัน ไม่จำเป็นต้องไปเสียเวลาในการประกอบอาชีพด้านอื่น ไม่เหมือนกับคนที่มียาได้น้อย จะมีเวลาเข้าร่วมได้น้อยกว่า เช่นเดียวกับ กิตติพงษ์(2544) พบว่า สมาชิกกลุ่มเกษตรกรที่มีรายได้มากแสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้มีฐานะและประสบความสำเร็จในการประกอบอาชีพ ซึ่งเป็นที่ยอมรับของสมาชิกกลุ่มเกษตรกร จึงได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่รับผิดชอบในกลุ่ม จึงเป็นเหตุให้มีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มเกษตรกร

5. จำนวนแรงงานในครัวเรือน จากการศึกษาแสดงให้เห็นว่า จำนวนแรงงานในครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนใน 2 ประเด็น คือ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ทั้งนี้เพราะถ้าสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่มีจำนวนแรงงานในครัวเรือนมากก็จะชวนกันมาเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเพื่อหารายได้เพิ่ม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของพงษ์พันธ์(2539) เรื่องการมีส่วนร่วมในการเกษตรบนที่สูงของ

สตรีเผ่าม้ง อำเภอแม่อิง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า จำนวนแรงงานในครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการเกษตรบนที่สูง เนื่องจากภาพรวมของการทำกิจกรรมของชาวเขาในครอบครัวหนึ่งๆ จะกระจายกันทำกิจกรรม ดังนั้นจำนวนแรงงานในครัวเรือนจึงถูกแบ่งไปทำกิจกรรมต่างๆทางการเกษตรในเวลาเดียวกัน เช่นเดียวกัน รัชนก(2549) ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการจัดการชลประทาน โครงการชลประทานแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า จำนวนแรงงานในครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาชลประทาน ทั้งนี้เพราะถ้าเกษตรกรมีจำนวนแรงงานในครัวเรือนมาก จะมีบทบาทสำคัญในการช่วยดูแลรักษาชลประทานอย่างสม่ำเสมอ

6. ตำแหน่งทางสังคม จากการศึกษาค้นคว้าแสดงให้เห็นว่า ตำแหน่งทางสังคมมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจำนวน 1 ประเด็น คือ การมีส่วนร่วมในการวางแผน เพราะ ผู้ที่มีตำแหน่งทางสังคมมักมีประสบการณ์ในการทำงานมานาน ทำให้เป็นที่ยอมรับของสมาชิกกลุ่ม จึงมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มมากกว่าผู้ที่ไม่ได้มีตำแหน่งทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับธวัช(2529) พบว่า ตำแหน่งทางสังคมในหมู่บ้านมีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชาวเขาในการพัฒนาหมู่บ้าน ส่วนในโครงการฯ ผู้มีตำแหน่งทางสังคมต่างๆ จะเป็นคนสำคัญที่จะเป็นแกนนำและเป็นผู้นำที่จะทำให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการฯ ได้มากขึ้นต่อไป เช่นเดียวกับ อเนก(2538) เรื่อง ปัจจัยที่มีผลเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมดำเนินธุรกิจของสมาชิกสหกรณ์ผู้ปลูกหอมหัวใหญ่ จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า ตำแหน่งทางสังคมในหมู่บ้านมีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิก

7. การศึกษา จากการศึกษาค้นคว้าแสดงให้เห็นว่า การศึกษามีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จำนวน 1 ประเด็น คือ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ นั่นคือ สมาชิกที่มีการศึกษาสูงจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่มมากกว่าสมาชิกที่มีการศึกษาน้อยกว่า ทั้งนี้เป็นเพราะผู้ที่มีการศึกษาสูงจะมีทักษะ ความรู้ ความเข้าใจ ในการปฏิบัติงาน ได้ดีกว่า ซึ่งสอดคล้องกับ ประจัน(2545) เรื่อง การมีส่วนร่วมของชาวเขาในการจัดการป่าชุมชนในเขตพื้นที่ปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ระดับการศึกษาของชาวบ้านจะมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม 2 ประเด็น คือ ด้านการวางแผน และด้านการใช้ประโยชน์จากป่า

8. อายุ จากการศึกษาค้นคว้าแสดงให้เห็นว่า อายุมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จำนวน 1 ประเด็น คือ การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ นั่นคือ สมาชิกที่มีอายุมากจะมีส่วนร่วมมากกว่าสมาชิกกลุ่มที่มีอายุน้อย ทั้งนี้เพราะ ผู้ที่มีอายุมาก ไม่ต้องทำงานประจำแล้วจึงมีเวลา

มาเข้าร่วมทำกิจกรรมในกลุ่ม สอดคล้องกับกิตติพงษ์(2544) พบว่า อายุมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม โดยเกษตรกรที่มีอายุมากจะมีส่วนร่วมมากกว่าเกษตรกรที่มีอายุน้อย เนื่องจากเกษตรกรที่มีอายุมากขึ้นมีภารกิจรับผิดชอบต่อครอบครัวน้อยกว่าบุคคลที่มีอายุน้อย จึงเป็นเหตุให้มีเวลาเข้าร่วมในกิจกรรมกลุ่มซึ่งแตกต่างจากวัยกลางคนหรือวัยทำงานที่อาจติดภารกิจอื่นๆ เช่นเดียวกับ ภัทธนันท์ (2544) เรื่อง การมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการจัดการป่าชุมชนในจังหวัดอุดรธานี พบว่า กลุ่มชาวบ้านที่มีอายุมากกว่า 50 ปีขึ้นไปมีความสนใจในการบริหารและปกครองในชุมชน และมักคำนึงถึงผลประโยชน์ที่ชุมชนได้รับมากกว่ากลุ่มอื่นรวมทั้งมีความรู้และมีความต้องการดำเนินกิจกรรมป่าชุมชนมากกว่ากลุ่มอื่น

ข้อเสนอแนะจากการทำวิจัย

ผลการศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้านการผลิตและการแปรรูปทางการเกษตรในจังหวัดลำปาง ผู้วิจัยขอเสนอแนะดังนี้

1. จากผลการวิจัยจะเห็นได้ว่า ความต้องการเกียรติและชื่อเสียงเป็นปัจจัยสำคัญในการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่ม นั่นคือ สมาชิกกลุ่มที่มีความต้องการเกียรติและชื่อเสียงมากจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมมากกว่าสมาชิกที่ต้องการเกียรติและชื่อเสียงน้อย ดังนั้น กลุ่มและผู้ที่เกี่ยวข้องควรมีกิจกรรมเสริมสร้างและเป็นแรงจูงใจในแก่สมาชิกในด้านความภาคภูมิใจ เกียรติและชื่อเสียง เช่น การประกาศเกียรติคุณสมาชิกดีเด่น การจัดการแข่งขันประกวดสินค้ามีคุณภาพ เนื่องจากความต้องการเหล่านี้เป็นแรงจูงใจอย่างหนึ่งที่ทำให้สมาชิกสนใจเข้าร่วมกลุ่มมากขึ้น

2. จากผลการวิจัย เห็นได้ว่า สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนส่วนใหญ่มีอายุ 51-60 ปี อายุเฉลี่ย 51.17 ปี นั่นคือ สมาชิกเหล่านี้ จะมีผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำงาน มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับภูมิปัญญาดั้งเดิมทั้งการผลิตและการแปรรูป ดังนั้นเจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอ เกษตรตำบล จึงควรสนับสนุนให้การฝึกอบรมทักษะความรู้ใหม่ๆ เพื่อเป็นการต่อยอดความรู้ของสมาชิกและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ภายในกลุ่มได้

3. เกษตรตำบลควรจัดฝึกอบรมให้ความรู้ในด้านการผลิตและการแปรรูปอย่างต่อเนื่อง รวมถึงจัดทีมที่ปรึกษาที่มีความรู้ ความชำนาญ และมีประสบการณ์เกี่ยวกับการดำเนินธุรกิจ คอยให้ความช่วยเหลือให้คำปรึกษาแนะนำแก่สมาชิกกลุ่มอย่างใกล้ชิด อาจจะทำการจัดทัศนศึกษาดูงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ประสบผลสำเร็จ เพื่อสร้างทัศนคติที่ดี ทำให้สมาชิกมีกำลังใจในการพัฒนากลุ่มและกระตุ้นให้สมาชิกมีจิตสำนึกและมีความรับผิดชอบต่อการค้าในงานในกลุ่มเกษตร

4. เมื่อการค้าดำเนินงานต่างๆ ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนประสบผลสำเร็จในการดำเนินธุรกิจของกลุ่มควรมีการประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนสู่

ระดับประเทศและออกสู่ตลาดต่างประเทศได้ เช่น กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงอุตสาหกรรม กระทรวงต่างประเทศ กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา เพื่อให้เข้ามามีบทบาทในการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มในการแข่งขันกับนานาประเทศได้

5. เกษตรตำบลควรสนับสนุนให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนให้ความสำคัญกับเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน เพื่อจะได้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ และร่วมมือกันทางธุรกิจ ทั้งยังสามารถขอความร่วมมือหรือความช่วยเหลือในด้านต่างๆกับกลุ่มที่ไม่มีความถนัด หรือขาดทักษะบางประการ เพื่อการพัฒนาและสร้างความเจริญเติบโตให้ธุรกิจ

6. จากปัญหาและอุปสรรคของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน พบว่า กลุ่มขาดเงินทุนหมุนเวียนในการดำเนินงาน ขาดวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็น การดำเนินธุรกิจของกลุ่มยังให้ผลตอบแทนที่ไม่คุ้มค่า จึงเป็นประเด็นที่สำคัญที่เกษตรกรจังหวัด เกษตรตำบล พาณิชย์จังหวัด และผู้ที่เกี่ยวข้องต้องร่วมมือกับผู้นำคณะกรรมการกลุ่ม ผู้นำหมู่บ้าน ตลอดจนสมาชิกภายในกลุ่ม ช่วยกันระดมทุนจากสมาชิก เน้นการพึ่งตนเองให้มากที่สุด ตลอดจนพัฒนาระบบบริหารจัดการในกลุ่มให้มีประสิทธิภาพ เช่น การจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย การคิดกำไร-ขาดทุน ก็จะทำให้การพัฒนาของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนประสบผลสำเร็จ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

เพื่อให้การศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนด้านการผลิตและการแปรรูปทางการเกษตรในจังหวัดลำปาง ให้มีความครอบคลุมและตรงประเด็นที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมมากขึ้น จึงมีข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไปดังนี้

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการดำเนินธุรกิจของกลุ่มที่ประสบผลสำเร็จและไม่ประสบผลสำเร็จ รวมถึงปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพื่อเป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของชุมชน

2. ควรศึกษาถึงบทบาทของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรที่มีส่วนสำคัญในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน ในการดำเนินงาน พัฒนาศักยภาพของวิสาหกิจชุมชนว่า ควรมีบทบาทอย่างไร จึงจะสนับสนุนให้วิสาหกิจชุมชนเป็นหน่วยงานที่มีประสิทธิภาพและสามารถพัฒนาได้อย่างมั่นคงและต่อเนื่อง

3. ควรมีการศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ในอำเภอและจังหวัดอื่นๆเพิ่มเติม เพื่อใช้ในการเปรียบเทียบและสามารถสรุปผลเป็นส่วนรวมเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเกษตรกร

4. ควรมีการลงพื้นที่ก่อนลงมือทำวิจัยจริงเพื่อถามปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมและการดำเนินงานของสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้ได้ตัวแปรอื่นๆ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการตอบสมมติฐานของการวิจัยได้ดียิ่งขึ้น

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved